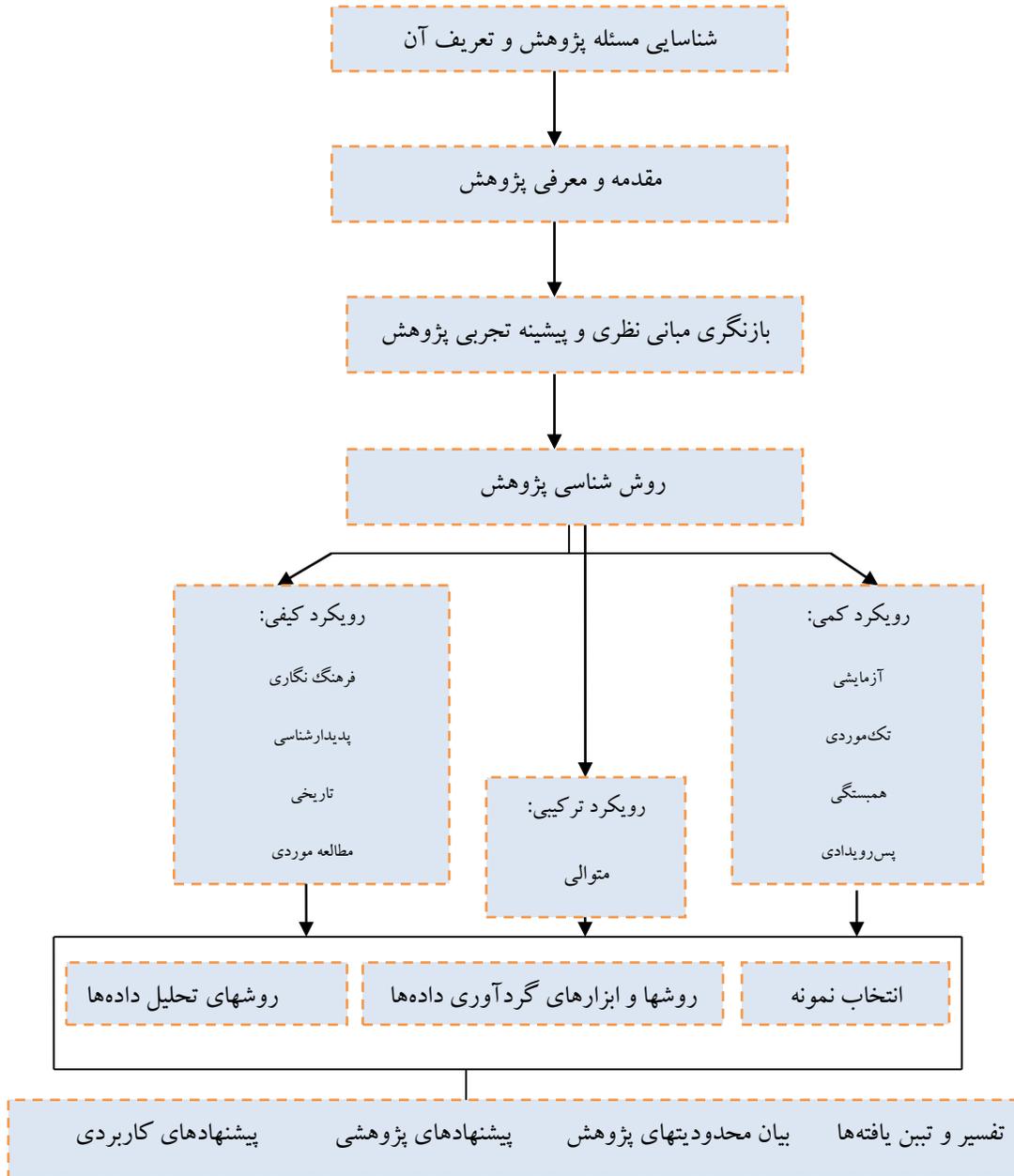

راهنمای عملی پژوهش در علوم انسانی

دکتر علی نوری

یونس محمدی

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱۱

فصل اول: شناسایی مسئله پژوهش و تعریف آن. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

فصل دوم: مقدمه و معرفی پژوهش. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

۲.۳. بیان مسئله و ضرورت مطالعه آن. Error! Bookmark not defined.

۱.۴. تدوین اهداف پژوهش. Error! Bookmark not defined.

۱.۵. بیان اهداف در قالب فرضیه یا پرسش پژوهشی. Error! Bookmark not defined.

۱.۶. تعریف متغیرهای پژوهش. Error! Bookmark not defined.

۱.۷. تعریف اصطلاحات و مفاهیم پژوهش. Error! Bookmark not defined.

فصل سوم: بازنگری مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

۳.۱. جستجو و تنظیم مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش. Error! Bookmark not defined.

۳.۲. مراحل تدوین و نگارش مبانی نظری و پیشینه تجربی. Error! Bookmark not defined.

۳.۳. نحوه ارجاع و تنظیم فهرست منابع و مراجع. Error! Bookmark not defined.

فصل چهارم: روش شناسی پژوهش. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

۴.۱. انواع پژوهش‌ها به لحاظ هدف. Error! Bookmark not defined.

۴.۲. انواع پژوهش‌ها به لحاظ زمان. Error! Bookmark not defined.

۴.۳. انواع پژوهش‌ها به لحاظ مکان اجرا. Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. انواع پژوهش‌ها به لحاظ چگونگی اجرا..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. رویکرد کمی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. ۱. روش آزمایشی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. ۲. روش تک آزمودنی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. ۳. روش پس رویدادی (علی - مقایسه‌ای)..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. ۴. روش همبستگی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. ۵. روش پیمایشی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. ۶. روش تحلیل محتوای کمی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. ۷. روش فراتحلیل..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۲. رویکرد کیفی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱. ۲. روش نظریه برخاسته از داده‌ها..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۲. ۲. روش پدیدارشناسی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۳. ۲. روش پدیدار نگاری..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۲. ۴. روش فرهنگ نگاری..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۵. ۲. مطالعه موردی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۶. ۲. روش تاریخی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۷. ۲. روش روایتی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۸. ۲. روش تحلیل محتوای کیفی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۹. ۲. روش تطبیقی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۱۰. ۲. روش نقادانه تربیتی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۴. ۳. رویکرد ترکیبی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۲. جامعه، نمونه و شیوه نمونه‌گیری..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۲. ۱. فنون نمونه‌گیری تصادفی..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۲. ۱. ۱. نمونه‌گیری تصادفی ساده..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۲. ۱. ۲. نمونه‌گیری سیستماتیک..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۲. ۱. ۳. نمونه‌گیری طبقه‌ای..... Error! Bookmark not defined.

۴. ۲. ۱. ۴. نمونه‌گیری خوشه‌ای..... Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. ۴. ۲. ۱. ۵. نمونه گیری ماتریسی چند گانه

Error! Bookmark not defined. ۴. ۲. ۲. فنون نمونه گیری هدفمند

Error! Bookmark not defined. ۴. ۲. ۲. ۱. نمونه گیری گلوله برفی

Error! Bookmark not defined. ۴. ۲. ۲. ۲. نمونه گیری نظری

Error! Bookmark not defined. ۴. ۲. ۳. نمونه گیری داوطلبانه

Error! Bookmark not defined. ۴. ۲. ۴. نمونه گیری سهمیه‌ای

Error! Bookmark not defined. ۴. ۲. ۶. نمونه گیری همگون

Error! Bookmark not defined. ۴. ۲. ۷. نمونه گیری مبتنی بر معیار

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. فنون گردآوری داده‌ها

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. ۱. مشاهده

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. ۲. پرسشنامه

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. ۳. مصاحبه

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. ۴. روش دلفی

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. ۵. روش گروه‌های کانونی

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. ۶. رتبه‌بندی کیو

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. ۷. اسناد و آثار

Error! Bookmark not defined. ۴. ۳. ۸. تصویربرداری و فیلمبرداری

Error! Bookmark not defined. ۴. ۴. گزارش‌روایی و پایایی ابزار (های) سنجش

Error! Bookmark not defined. ۴. ۴. ۱. روایی (اعتبار) ابزار سنجش

Error! Bookmark not defined. ۴. ۴. ۲. پایایی (اعتماد) ابزار سنجش

Error! Bookmark not defined. ۴. ۵. روش‌های تحلیل داده‌ها

Error! Bookmark not defined. ۴. ۶. معیارهای ارزشیابی یافته‌ها

Error! Bookmark not defined. ۴. ۶. ۱. ارزشیابی مطالعات کمی

Error! Bookmark not defined. ۴. ۶. ۱. ۱. روایی

Error! Bookmark not defined. ۴. ۶. ۱. ۲. پایایی

Error! Bookmark not defined. ۴. ۶. ۱. ۳. عینیت

۴.۶.۲. ارزشیابی مطالعات کیفی.....**Error! Bookmark not defined.**

۴.۶.۲.۱. اعتبار.....**Error! Bookmark not defined.**

۴.۶.۲.۲. انتقال.....**Error! Bookmark not defined.**

۴.۶.۲.۳. اعتماد.....**Error! Bookmark not defined.**

۴.۶.۲.۴. تایید.....**Error! Bookmark not defined.**

۴.۶.۲.۵. اصالت.....**Error! Bookmark not defined.**

۴.۷. گزارش پایبندی به معیارهای اخلاقی.....**Error! Bookmark not defined.**

فصل پنجم: گزارش یافته‌های پژوهش.....**ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.**

۵.۱. مراحل عمومی تحلیل داده‌ها در مطالعات کمی و کیفی.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲. تحلیل داده‌ها در مطالعات کمی.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۱. تحلیل توصیفی داده‌ها.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۱.۱. تنظیم توزیع فراوانی و نمودار.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۱.۲. شاخص‌های گرایش مرکزی.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۱.۳. شاخص‌های گرایش پراکندگی.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۱.۴. شاخص‌های شکل توزیع.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۱.۵. نمره‌های استاندارد.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۱.۶. توزیع نرمال (طبیعی).....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۱.۵. شاخص‌های وابستگی.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۲. تحلیل استنباطی داده‌ها.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۲.۱. مراحل آزمون معناداری فرضیه پژوهش.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۲.۲. انتخاب آزمون آماری مناسب.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۲.۳. آزمون‌های سنجش تفاوت میان متغیرها.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۲.۱. آزمون تی تک نمونه‌ای.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۲.۲. آزمون تی گروه‌های مستقل.....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۲.۳. آزمون تی گروه‌های همبسته (وابسته).....**Error! Bookmark not defined.**

۵.۲.۲.۴. آزمون تحلیل واریانس یک طرفه (یک راهه).....**Error! Bookmark not defined.**

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون تحلیل واریانس عاملی

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون تحلیل کواریانس یک متغیره

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون تحلیل واریانس چند متغیره

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. تحلیل کواریانس چندمتغیره

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون علامت تک نمونه

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون علامت زوجی

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون دو جمله‌ای

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون خی دو برای نیکویی برازش

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون کلموگروف- اسمیرنوف

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون رتبه ای علامت دار ویلکاکسون

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون احتمال دقیق فیشر

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون خی دو برای استقلال

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون میانه

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون یو مان- ویتنی

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون کروسکال والیس

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون مک نمار

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون کوکران

Error! Bookmark not defined. ۵. ۳. ۲. ۲. ۵. آزمون فریدمن

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. آزمون های سنجش رابطه میان متغیرها

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۱. همبستگی دو متغیره

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۲. رگرسیون خطی ساده

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۳. رگرسیون خطی چند گانه

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۴. رگرسیون سلسله مراتبی

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۵. رگرسیون لجستیک

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۶. همبستگی پاره‌ای (جزئی)

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۷. تحلیل تشخیصی

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۸. همبستگی کانونی

Error! Bookmark not defined. ۵. ۲. ۲. ۴. ۹. تحلیل مسیر

Error! Bookmark not defined.۱۰.۴.۲.۲.۵ مدل‌سازی معادلات ساختاری

Error! Bookmark not defined.۱۱.۴.۲.۲.۵ تحلیل عاملی

Error! Bookmark not defined.۳.۳.۲.۵ تحقیق در عملیات: ابزارهای تصمیم‌گیری چند معیاره

Error! Bookmark not defined.۴.۳.۲.۵ خوشه بندی

Error! Bookmark not defined.۴.۲.۵ معرفی نرم افزارهای تحلیل کمی

Error! Bookmark not defined.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعات کیفی

Error! Bookmark not defined.۱.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعات نظریه برخاسته از داده‌ها

Error! Bookmark not defined.۲.۳.۵ تحلیل داده‌ها در روش تحلیل محتوای کیفی

Error! Bookmark not defined.۳.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعات پدیدارشناسی

Error! Bookmark not defined.۴.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعات پدیدار نگاری

Error! Bookmark not defined.۵.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعات فرهنگ نگاری

Error! Bookmark not defined.۶.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعه موردی

Error! Bookmark not defined.۷.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعات تاریخی

Error! Bookmark not defined.۸.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعه روایتی

Error! Bookmark not defined.۹.۳.۵ تحلیل داده‌ها در مطالعات تطبیقی

Error! Bookmark not defined.۱۰.۳.۵ تحلیل داده‌ها در نقادی هنری

Error! Bookmark not defined.۱۱.۳.۵ معرفی نرم افزارهای تحلیل کیفی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. فصل ششم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها

Error! Bookmark not defined.۱.۶ تفسیر و تبیین یافته‌ها

Error! Bookmark not defined.۲.۶ بیان محدودیتهای پژوهش

Error! Bookmark not defined.۳.۶ ارائه پیشنهادها

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. فهرست منابع

پیوست الف (ساختار پرویزال یا پیشنهاده پژوهش) ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

پیوست (ب). ساختار گزارش پژوهشی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

پیوست (ج) ساختار مقاله علمی - پژوهشی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

فهرست جداول و نمودارها

جدول ۴-۱. مقایسه مبانی فلسفی و روش‌شناسی پارادایم‌های مختلف به پژوهش	۲۰
جدول ۴-۲. انواع روش‌های پژوهش کمی و کیفی و هدف اساسی آنها	۲۱
جدول ۴-۳. انواع طرح‌های ترکیبی	۳۴
جدول ۴-۴. برآورد حجم نمونه آماری	۳۷
جدول ۴-۵. فنون نمونه‌گیری تصادفی و هدفمند	۳۸
جدول ۵-۱. مراحل عمومی تحلیل داده‌ها در مطالعات کمی و کیفی	۵۳
جدول ۵-۲. انواع مقیاس‌های اندازه‌گیری	۵۵
جدول ۵-۳. علامت‌های معرف آماره و پارامتر	۵۷
جدول ۵-۴. شاخص‌های آمار توصیفی	۵۷
جدول ۵-۵. داده‌های خام در مقیاس گسسته	۵۸
جدول ۵-۶. شاخص‌های فراوانی در داده‌های گسسته طبقه‌بندی نشده	۵۸
جدول ۵-۷. داده‌های خام در مقیاس پیوسته طبقه‌بندی نشده	۵۹
جدول ۵-۸. توزیع فراوانی داده‌های طبقه‌بندی نشده در مقیاس پیوسته	۵۹
جدول ۵-۹. داده‌های خام در مقیاس پیوسته طبقه‌بندی شده	۶۰
جدول ۵-۱۰. توزیع فراوانی داده‌های طبقه‌بندی شده در مقیاس پیوسته	۶۲
جدول ۵-۱۱. توزیع فراوانی دو بعدی	۸۷
جدول ۵-۱۲. تصمیم‌گیری درباره فرضیه صفر	۹۱
جدول ۵-۱۳. خلاصه آزمون‌های استنباطی برای آزمون تفاوتها	۱۰۶
جدول ۵-۱۴. خلاصه آزمون‌های استنباطی برای آزمون روابط میان متغیرها	۱۱۶
جدول ۵-۱۵. روش‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه	۱۲۱
جدول ۵-۱۶. کُدگذاری نکات کلیدی و استنتاج مفاهیم	۱۲۹
جدول ۵-۱۷. گروه بندی مفاهیم و استخراج مقوله‌ها	۱۳۰
جدول ۵-۱۸. رویه‌های تحلیل محتوای کیفی	۱۳۳
نمودار ۵-۱. نمودار ستونی	۶۳
نمودار ۵-۲. نمودار دایره‌ای	۶۳

۶۴ نمودار ۳-۵. نمودار هیستوگرام
۶۴ نمودار ۴-۵. نمودار چندضلعی (خطی)
۶۵ نمودار ۵-۵. نمودار فراوانی تراکمی
۶۶ نمودار ۶-۵. نمودار رادار
۶۶ نمودار ۷-۵. نمودار پراکندگی
۶۷ نمودار ۸-۵. نمودار جابجایی
۶۸ نمودار ۹-۵. نمودار انباشته

فهرست اشکال

۸۳ شکل ۱-۵. انواع چولگی
۸۵ شکل ۲-۵. اشکال مختلف توزیع نرمال
۸۶ شکل ۳-۵. همبستگی خطی
۸۷ شکل ۴-۵. همبستگی غیرخطی
۸۸ شکل ۵-۵. ضریب تعیین
۹۴ شکل ۶-۵. توزیع دودامنه و یک دامنه
۱۲۶ شکل ۷-۵. سیر تدوین نظریه برخاسته از داده‌ها
۱۴۱ شکل ۸-۵. فرایند انجام پژوهش تاریخی

پیشگفتار

انسانها موجوداتی کنجکاو هستند و همواره از زمان پیدایش و در طول حیات تکاملی خویش برای شناخت دنیای اطراف خود به راههای متفاوتی متوسل شده‌اند. در مجموع، انسانها به منابعی از شناخت (معرفت) اعتماد نموده‌اند که برخی از آنها عبارتند از: تجربه، سنت، کارشناسان و صاحب‌نظران، منطق (قیاسی و استقرایی) و روش علمی. هر کدام از این منابع شناخت دارای محدودیتهایی هستند. شناخت مبتنی بر تجربه دارای این محدودیت اساسی است که امکان تجربه شخصی همه رخدادها در زندگی برای انسان وجود ندارد. اتکای صرف به سنت و روند گذشته موجب می‌شود که واقعیتهای موجود و پیچیدگیهای آنها را درک نکنیم. شناخت برخاسته از نظر افراد کارشناس هم با دو محدودیت اساسی روبرو است. محدودیت نخست آن است که افراد کارشناس هم ممکن است اشتباه کنند؛ محدودیت دیگر آن هم این است که در اغلب موارد میان خود کارشناسان هم یک اجماع یا توافق عمومی درباره یک مسئله خاص حکمفرما نمی‌شود. روش قیاسی هم دارای محدودیتهایی است که از جمله آنها این است که دستیابی به نتایج درست مستلزم بیان مقدمات درست است و دیگر اینکه استدلال قیاسی تنها به ما در سازماندهی اطلاعات گذشته کمک می‌کند. استدلال استقرایی هم با این محدودیت اساسی مواجه است که مشاهدات ما در یک موقعیت خاص ممکن است در موقعیت یا زمانی دیگر صادق نباشد.

روش علمی به عنوان بدیلی برای محدودیتهای روشهای دیگر شناخت تاریخی طولانی ندارد، اما تحولات مهمی را طی دوران حیات خود پشت سر گذاشته است. این روش به این خاطر بر سایر منابع شناخت ترجیح داده می‌شود که شناخت حاصل از این روش طی مراحل سازمان یافته و دقیق حاصل می‌شود. این مراحل عبارتند از: شناسایی و تعریف مسئله؛ تدوین فرضیه؛ گردآوری داده‌ها برای آزمودن فرضیه؛ تحلیل داده‌های گردآوری شده؛ و نتیجه‌گیری (چک^۱، ۲۰۱۲). ناگفته نماند که روش علمی تنها روش کسب شناخت و دانش از همه پدیده‌ها و مسائل نیست. برخی مسائل فلسفی و دینی ممکن است با بکارگیری روش علمی قابل مطالعه نباشند. در چنین مواردی مراجعه به ابزارها و منابع سایر اشکال شناخت ممکن است سودمندتر باشد (بوردنز و آبت^۲، ۲۰۱۱).

در واقع، با بکارگیری روش علمی در پاسخگویی به مسائل ما فرایندی را به استخدام می‌گیریم که به آن پژوهش^۳ اطلاق می‌شود. به بیانی ساده، پژوهش به لحاظ مفهومی عبارتست از فرایندی نظام‌مند و منظم برای پاسخگویی به یک مسئله نیازمند مطالعه به منظور توصیف، تبیین، پیش‌بینی و یا ارزشیابی آن^۴. بر اساس این تعریف، پژوهش در وهله اول فرایندی نظام‌دار است. یعنی دارای فرایند، قواعد و ساختاری مشخص و در عین حال منعطف است. پیروی از این قواعد و ساختار میزان اعتبار و اعتماد یافته‌ها را فراهم می‌سازد. دوم اینکه، پژوهش برای پاسخگویی به یک مسئله انجام می‌شود که این مسئله می‌تواند یک نقصان، کمبود یا نیاز در سطح دانش و تفکر یا سیاست و عمل در ارتباط با یک پدیده خاص باشد. و سرانجام اینکه پژوهش هدفمند است و هدف آن هم ممکن است توصیف (فهم و ویژگیهای یک پدیده و ارتباط آن با سایر پدیده‌ها)، تبیین (اکتشاف چرایی روابط)، پیش‌بینی (استفاده از اطلاعات موجود برای پیش‌بینی آینده) و ارزشیابی (قضاوت ارزشی درباره موفقیت یا مطلوبیت) یا ترکیبی از این کارکردها باشد.

^۱ . Check

^۲ . Bordens & Abbott

^۳ . research

^۴ . با ابراز تأسف در مواردی مشاهده می‌شود که دو مفهوم «تحقیق» و «پژوهش» به عنوان مفاهیمی متفاوت تلقی می‌شوند. به عنوان مثال گفته می‌شود که «ما در حوزه تحقیق و پژوهش ...!». این در حالیست که پژوهش معادل فارسی واژه عربی تحقیق و از نظر لغت‌شناسی به معنای کند و کاو، تجسس و کاوش است. بنابراین تحقیق همان پژوهش است و پژوهش همان تحقیق!

کسب دانش و شناخت دقیق و معتبر از ماهیت پدیده‌ها و ارتباطات میان آنها، اتخاذ تصمیمات منطقی و درست، طراحی و تدوین و ساخت برنامه‌ها، ابزارها و رویه‌ها برای زندگی بهتر و آسایش بیشتر در نتیجه پژوهش میسر می‌شود. بنابراین پژوهش و پژوهش محوری نه تنها در سطوح عالی دانشگاهی، بلکه در سطوح آموزش عمومی نیز باید در کانون توجه برنامه‌های درسی قرار گیرد.

نخستین اقدام در این راستا آشنایی با ماهیت و مفهوم پژوهش و چگونگی انجام یک پژوهش به طور منظم و دقیق است. در همین راستا، در سالهای اخیر چندین کتاب در حوزه‌های مختلف علوم انسانی به هدف آشنا نمودن دانشجویان و پژوهشگران این حوزه‌ها با مباحث روش‌شناسی پژوهش منتشر شده است. در ادامه این تلاشها کتاب حاضر به عنوان راهنمایی عملی برای پژوهش در علوم انسانی به زبانی ساده و در عین حال جامع و منسجم به نگارش درآمده است. به همین منظور کانون توجه آن به طور خاص بر چگونگی انجام یک پژوهش از انتخاب مسئله پژوهش تا نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها معطوف شده است.

محتوای کتاب در شش فصل تنظیم شده است. فصل نخست آن به چگونگی انتخاب یک مسئله پژوهشی و تعریف آن اختصاص یافته است. پنج فصل دیگر منطبق با ساختار تدوین گزارش پژوهشی در علوم انسانی تهیه و تنظیم شده است. فصل دوم به معرفی و مقدمه پژوهش اختصاص یافته و به پژوهشگران در تعریف مسئله پژوهشی، بیان مسئله و ضرورت آن، تدوین اهداف، پرسشها و فرضیه‌های پژوهش و همین طور تعریف مفاهیم و اصطلاحات پژوهش کمک می‌کند. فصل سوم به چگونگی سازماندهی مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش می‌پردازد. در این فصل چگونگی جستجوی اطلاعات، سازماندهی اطلاعات، نگارش مطالب مهم و همین طور نحوه ارجاع درون متنی و پایان متنی به زبانی ساده و همراه با مثال‌های ملموس معرفی می‌شود. فصل چهارم با عنوان روش‌شناسی پژوهش، بخش گسترده‌ای از مطالب این کتاب را به خود اختصاص داده است. پژوهشگران علوم انسانی و همین طور سایر رشته‌های علوم اجتماعی و رفتاری می‌توانند با مراجعه به این فصل با انواع پژوهشها به لحاظ هدف، زمان، مکان اجرا و چگونگی اجرا، مفاهیم جامعه، نمونه و فنون مختلف نمونه‌گیری، روشهای گردآوری و تحلیل داده‌ها، اصول اخلاقی و معیارهای ارزشیابی پژوهش آشنا شده و پاسخ بسیاری از پرسشهای خود پیرامون این مباحث را پیدا کنند. در این فصل همه اشکال پژوهش‌های کمی، کیفی و ترکیبی و روش‌ها و فنون نمونه‌گیری و گردآوری داده‌های مربوط به آنها شرح داده شده است. فصل پنجم به چگونگی تحلیل داده‌های پژوهش در مطالعات کمی و کیفی و نحوه گزارش یافته‌های پژوهش می‌پردازد. در بخش تحلیل داده‌های کمی به معرفی مراحل تحلیل داده‌های کمی از زوایای توصیفی و از زوایای استنباطی با شرح جامع و کامل آزمونهای مختلف آماری پرداخته می‌شود. در بخش تحلیل داده‌های کیفی هم پژوهشگران با انواع مختلف فنون تحلیل داده‌های مناسب با انواع مختلف پژوهش‌های کیفی آشنا می‌شوند. فصل ششم به معرفی اقدامات و فعالیتهایی می‌پردازد که پژوهشگران علوم انسانی در بخش پایانی پژوهش خود به آن نیاز پیدا می‌کنند. در این فصل پژوهشگران با چگونگی تفسیر و تبیین یافته‌های پژوهش، بیان محدودیتهای پژوهش و ارائه پیشنهادات پژوهشی و کاربردی آشنایی پیدا می‌کنند. همچنین در بخش پیوست کتاب، رهنمودهایی ارائه شده است که می‌تواند راهنمای عمل مناسبی برای پژوهشگران در تنظیم و تصویب پیشنهاد (پروپزال) پژوهشی، نگارش گزارش پژوهش و نحوه استخراج و ارسال مقاله علمی از گزارش پژوهش باشد.

اگر چه این کتاب به طور خاص برای دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته‌های علوم تربیتی، مدیریت، روان‌شناسی، علوم اجتماعی، کتابداری، ارتباطات، حقوق و علوم سیاسی نگاشته شده، اما مطالعه آن به دانشجویان سایر رشته‌های علوم انسانی، پزشکی و مهندسی نیز پیشنهاد می‌شود.

علی نوری و یونس محمدی، خرداد ماه ۱۳۹۵